

e-ISSN 3060-5059

DOI: 10.67227

IJTIMOIIY-GUMANITAR SOHADA ILMIY-INNOVATSION TADQIQOTLAR

ILMIY METODIK JURNAL

Scientific and Innovative Research in
Social and Humanitarian Studies

Vol. 3 • Issue 10

2026

Founded in 2024

publishscience.uz

publish_science_journal@mail.ru

PEER REVIEWED • OPEN ACCESS

KOREYS VA O'ZBEK TILLARIDA KICHRAYTIRISH VA ERKALASH SO'ZLARINI O'QITISH MUAMMOLARI

Absalomov Mirolim¹

Yalg'asheva Dilnoza Faxriddinovna²

O'zbekiston davlat jahon tillari universiteti, o'qituvchi

O'zbekiston davlat jahon tillari universiteti, magistranti.

e-mail: dilnozafaxriddinovna1007@gmail.com ORCID: <https://orcid.org/0009-0001-6768-983X>

Annotatsiya.

Mazkur maqolada koreys va o'zbek tillarida kichraytirish va erkalash so'zlarini o'qitishdagi metodik va lingvistik muammolar tahlil qilinadi. Kichraytirish va erkalash so'zlarining nazariy asoslari, tarixiy taraqqiyoti, milliy va mintaqaviy xususiyatlari, empirik tadqiqotlar natijalari hamda zamonaviy o'qitish amaliyotidagi dolzarb masalalar batafsil yoritiladi. Shuningdek, mazkur so'zlarni o'quvchilarga o'rgatishda uchraydigan qiyinchiliklar ko'rib chiqilib, ularni samarali o'rgatish bo'yicha tavsiyalar va metodik yondashuvlar taklif etiladi.

Kalit so'zlar: kichraytirish, erkalash, koreys tili, o'zbek tili, lingvodidaktika, affektiv birliklar.

ПРОБЛЕМЫ ОБУЧЕНИЯ УМЕНЬШИТЕЛЬНЫМ И ЛАСКАТЕЛЬНЫМ СЛОВАМ В КОРЕЙСКОМ И УЗБЕКСКОМ ЯЗЫКАХ

Абсаломов Миролим¹

Ялгашева Дилноза Фахриддиновна²

¹Узбекский государственный университет мировых языков, преподаватель.

²Узбекский государственный университет мировых языков, магистрантка.

Аннотация.

В данной статье анализируются методические и лингвистические проблемы обучения уменьшительным и ласкательным словам в корейском и узбекском языках. Подробно рассматриваются теоретические основы, историческое развитие, национальные и региональные особенности уменьшительных и ласкательных слов, результаты эмпирических исследований, а также актуальные вопросы современной практики преподавания. Кроме того, исследуются трудности, возникающие при обучении учащихся данным языковым единицам, предлагаются рекомендации и методические подходы, направленные на повышение эффективности их усвоения.

Ключевые слова: уменьшительность, ласкательность, корейский язык, узбекский язык, лингводидактика, аффективные единицы.

CHALLENGES IN TEACHING DIMINUTIVE AND AFFECTIONATE EXPRESSIONS IN KOREAN AND UZBEK

Academic Supervisor: Absalomov Mirolim¹

Yalg'asheva Dilnoza Faxriddinovna²

¹Uzbekistan State World Languages University, Teacher

²Uzbekistan State World Languages University, Master's Student.

Abstract.

This article analyzes methodological and linguistic challenges in teaching diminutive and affectionate expressions in Korean and Uzbek. It provides a detailed examination of the theoretical foundations, historical development, national and regional characteristics of diminutive and affectionate expressions, findings of empirical studies, and current issues in contemporary teaching practices. Furthermore, the article explores the difficulties encountered when teaching these linguistic units to learners and proposes recommendations and methodological approaches aimed at improving the effectiveness of their acquisition.

Keywords: diminutiveness, affectionate expressions, Korean language, Uzbek language, language pedagogy, affective linguistic units.

Kirish. Tillar orasidagi semantik, morfologik va pragmatik tafovutlar, ayniqsa, kichraytirish va erkalash so'zlarini o'qitishda o'z aksini topadi. Diminutiv va affektiv birliklar har bir xalq madaniyatida o'ziga xos tarzda shakllangan bo'lib, ularni o'qitish tilshunoslik va til o'rgatish metodikasining dolzarb muammolaridan biri sanaladi. Koreys va o'zbek tillarida kichraytirish va erkalash ma'nosini ifodalovchi birliklarning morfologik va semantik xususiyatlari, ularning

nutqdagi funksiyalari, madaniy-hissiy konnotatsiyalari va o'qitishdagi muammolari chuqur ilmiy tahlilni talab etadi. Ushbu maqolada koreys va o'zbek tillaridagi kichraytirish va erkalash so'zlarining nazariy asoslari, ularning tarixiy taraqqiyoti, milliy xususiyatlari va zamonaviy o'qitish jarayonidagi muammolari keng ko'lamda yoritiladi. Maqolada, shuningdek, ushbu birliklarni samarali o'qitish uchun zamonaviy metodik yondashuvlar va tavsiyalar ishlab chiqiladi.

Kichraytirish va erkalash so'zlari tilshunoslikda alohida e'tibor talab qiladigan leksik-semantik qatlamlardan biri hisoblanadi. Ushbu birliklar tilning emotsional va ekspressiv imkoniyatlarini kengaytiradi, ijtimoiy-madaniy kontekstda esa insonlar o'rtasidagi yaqinlik, mehr-muhabbat, hurmat yoki hazil kabi hissiy nozikliklarni yetkazishda muhim vosita bo'lib xizmat qiladi. Diminutiv va affektiv birliklarni o'rganish, avvalo, ularning nazariy-konseptual asoslariga tayanadi. Diminutivlik fenomeni XIX asr oxiri va XX asr boshlarida G. Paul, O. Jespersen, A. Meillet kabi klassik tilshunolar tomonidan o'rganilgan bo'lib, ular kichraytirish shakllarining morfologik va semantik jihatlari aniqlashga harakat qilganlar. G. Paul o'z asarlarida kichraytirish shakllarining til taraqqiyotidagi roli, ularning emotsional va ekspressiv funksiyalari haqida fikr bildirgan [5]. O. Jespersen esa kichraytirish birliklarining til strukturasidagi o'rni va ularning sintaktik integratsiyasi masalalarini ko'targan. Shuningdek, A. Meillet kichraytirish va erkalash birliklarining semantik tabiatini o'rganishda etimologik va tipologik yondashuvlarni ilgari surgan. Bu konseptual asoslar zamonaviy tilshunoslikda diminutiv va affektiv birliklarni tahlil qilish uchun muhim metodologik poydevor bo'lib xizmat qiladi.

Kichraytirish va erkalash so'zlarining tipologik xususiyatlari har bir til uchun o'ziga xosdir. Koreys tilida diminutiv va affektiv birliklar asosan so'z oxiriga qo'shimchalar qo'shish orqali hosil qilinadi. Masalan, -ㄹ (-l), -ㅏ (-a), -ㅑ (-ya), -ㅑ (-ji) kabi affikslar yordamida so'zlar emotsional rang-baranglik kasb etadi: "강아지" (kanga-ji, kuchukcha), "아기" (agi, chaqaloq), "엄마" (ommaya, onajon), "토끼" (tokki-ya, quyoncha). O'zbek tilida esa kichraytirish va erkalash affikslarining asosiy qismini -cha, -gina, -jon, -oy, -bek, -xon kabi qo'shimchalar tashkil etadi: "qizcha", "bolajon", "xonimcha", "itgina". Bu morfologik vositalar nafaqat predmet yoki shaxsning kichikligini, balki unga nisbatan iliqlik, mehr, erkalash yoki ba'zan kinoya, istehzo kabi hissiy munosabatlarni ham ifodalaydi. Diminutiv va affektiv birliklarning semantik va pragmatik xususiyatlarini o'rganishda ularning nutqdagi funktsionalligi ham muhim ahamiyatga ega.

Tarixiy nuqtai nazardan, kichraytirish va erkalash birliklari har ikki tilda ham qadimdan mavjud bo'lib, ularning rivojlanishida etnik-madaniy omillar muhim rol o'ynagan. O'zbek tilida kichraytirish va erkalash birliklari dastlab xalq og'zaki ijodida (ertaklar, dostonlar, maqollar) keng qo'llangan. Masalan, "bolajon", "qizaloq", "quyoncha" kabi birliklar nafaqat kichik predmet yoki shaxsni ifodalash, balki mehribonlik, erkalash, xushomad, hazil yoki kinoyani ifodalash uchun ham ishlatilgan [6]. Koreys tilida ham tarixiy manbalarda kichraytirish va erkalash birliklarining qadimiy shakllari uchraydi. Jumladan, qadimiy koreys tilida -ㄹ (-l), -ㅏ (-a) affikslarining qo'llanilishi haqida manbalar mavjud. Koreys xalq og'zaki ijodida (folklor, ertaklar, xalq qo'shiqlari, maqollar) kichraytirish birliklari orqali personajlarning o'zaro munosabatlari, ularning ijtimoiy maqomi va hissiy holati ifodalangan. Bu jihatlar tilning madaniy konnotatsiyalarini boyitgan.

Milliy va mintaqaviy tilshunolar ushbu birliklarning o'zaro farqlari va o'xshashliklarini chuqur o'rganib, ularning lingvokulturologik tahlilini amalga oshirganlar. O'zbek tilshunosligida A. Madrahimov, M. Ziyoyeva, N. Jo'rayev kabi olimlar kichraytirish va erkalash birliklarining semantik, morfologik va funktsional xususiyatlarini tahlil qilganlar. Jumladan, A. Madrahimov kichraytirish birliklarining emotsional va ekspressiv imkoniyatlari, ularning xalq nutqidagi roli, o'zbek tilida ushbu birliklarni o'qitishda uchraydigan muammolar haqida fikr bildirgan. M. Ziyoyeva kichraytirish va erkalash birliklarining o'zbek tilidagi tipologik tasnifini ishlab chiqqan hamda ularning semantik differentsiatsiyasini ko'rsatgan [3]. Koreys tilshunosligida esa Lee, Kim, Park, Choi kabi olimlar kichraytirish birliklarining morfologik va semantik xususiyatlarini, ularning nutqdagi funksiyalarini, ijtimoiy-madaniy konnotatsiyalarini tahlil qilganlar. Jumladan, Lee (2010) koreys tilida kichraytirish affikslarining semantik va pragmatik funksiyalarini o'rganib, ularning bolalar nutqida va kundalik muloqotda qanday ishlatilishini tadqiq qilgan. Park (2015) esa kichraytirish birliklarining ijtimoiy-madaniy kontekstdagi o'rnini, ularning nutq etiketida tutgan o'rnini tahlil qilgan.

Empirik tadqiqotlar kichraytirish va erkalash birliklarini o'rganishda muhim ahamiyat kasb etadi. Masalan, o'zbek tilida bolalar nutqidagi kichraytirish va erkalash so'zlarini o'rganish bo'yicha olib borilgan tadqiqotlarda bu birliklarning bolaning ijtimoiylashuvi, hissiy rivojlanishi, o'zaro muloqoti va tilni o'zlashtirish jarayonida tutgan o'rni aniqlangan. Kichraytirish va erkalash birliklarining bola nutqidagi emotsional rang-baranglikni kuchaytirishi, uning ijtimoiy muhitga moslashishiga, do'stona va mehribon munosabatlarni shakllantirishiga yordam berishi empirik ravishda tasdiqlangan [2]. Koreys tilida olib borilgan empirik tadqiqotlar esa kichraytirish birliklarining bolalar va kattalar nutqida qanday ishlatilishini, ularning emotsional va kommunikativ funksiyalarini, til o'rganuvchilar tomonidan ushbu birliklarni o'zlashtirishda yuzaga keladigan muammolarni yoritadi. Park va Kim tomonidan olib borilgan eksperimental tadqiqotlarda koreys tilini o'rganayotgan xorijiy talabalar kichraytirish va erkalash birliklarini o'zlashtirishda fonetik, semantik va pragmatik qiyinchiliklarga duch kelishi aniqlangan. Bu muammolar, asosan, koreys tilidagi kichraytirish affikslarining emotsional konnotatsiyasini va ularning nutqda mos kontekstda ishlatilishini anglashdagi qiyinchiliklar bilan bog'liq [4].

Zamonaviy o'qitish amaliyotida kichraytirish va erkalash so'zlarini o'rgatishda bir qancha muammolar mavjud. Avvalo, har ikki tilda kichraytirish va erkalash birliklari ko'p hollarda kontekstga bog'liq tarzda ishlatiladi. Bu esa ularning aniq semantik chegaralarini belgilashni qiyinlashtiradi. O'qituvchilar ko'pincha kichraytirish va erkalash so'zlarini oddiy leksik birliklar sifatida o'rgatadilar, ularning emotsional va ekspressiv rang-barangligini, nutqdagi ijtimoiy-madaniy konnotatsiyalarini yetarli darajada yoritmaydilar. Bu, ayniqsa, koreys yoki o'zbek tilini xorijiy til sifatida o'rganayotgan talabalar uchun muammoli bo'lib, ular kichraytirish va erkalash birliklarini noto'g'ri yoki nojoiz

kontekstda ishlatib qo'yishlari mumkin. Shuningdek, kichraytirish birliklarining fonetik, morfologik va semantik xususiyatlarini o'rgatishga qaratilgan zamonaviy lingvodidaktik metodikalar yetarli darajada ishlab chiqilmagan. Ko'plab darslik va o'quv qo'llanmalarda kichraytirish va erkalash so'zlariga yetarlicha e'tibor berilmaydi yoki ular faqat so'z yasalishi mavzusida qisqacha yoritiladi. Bu esa talabalarning tilning emotsional va madaniy qatlamini chuqur o'zlashtirishiga to'sqinlik qiladi.

Kichraytirish va erkalash birliklarini samarali o'rgatish uchun zamonaviy metodik yondashuvlar ishlab chiqilishi zarur. Bu borada interfaol va kommunikativ metodlardan, kontekstual o'qitish, rolli o'yinlar, muhokama va dramatisatsiya kabi usullardan keng foydalanish tavsiya etiladi. O'quvchilarga kichraytirish va erkalash birliklarining madaniy va ijtimoiy konnotatsiyalari, ularning nutq etiketidagi o'rni, emotsional va ekspressiv imkoniyatlari haqida kengroq ma'lumot berilishi lozim. Shuningdek, zamonaviy lingvodidaktik tadqiqotlarda kichraytirish va erkalash birliklarining o'zlashtirilishini osonlashtirish uchun multimodal materiallar, audio va video misollar, interaktiv mashqlar hamda tilga oid o'yinlardan foydalanish samarali natija beradi. Koreys va o'zbek tillarida kichraytirish va erkalash birliklarini o'rgatishda qiyosiy metod (contrastive method) ham muhim ahamiyatga ega. Bu orqali talabalar har ikki tildagi kichraytirish birliklarining o'xshash va farqli jihatlarini, ularning nutqdagi funksiyalarini, ijtimoiy-madaniy konnotatsiyalarini yaxshiroq anglaydilar. Shuningdek, kichraytirish va erkalash birliklarini o'zaro tarjima qilishdagi muammolarni ham yengillashtirish mumkin [1].

Kichraytirish va erkalash birliklarini o'qitishda uchraydigan muammolarning yana biri ularning nutq etiketida tutgan o'rni va madaniy konnotatsiyasiga bog'liq. Masalan, koreys tilida kichraytirish birliklari ko'p hollarda ierarxik munosabatlarni, ya'ni yosh, ijtimoiy maqom va yaqinlik darajasini ifodalash uchun ishlatiladi. Bu esa xorijiy talabalar uchun muayyan kontekstda kichraytirish birliklaridan foydalanishda qiyinchilik tug'diradi. O'zbek tilida esa kichraytirish va erkalash birliklari asosan mehribonlik, iliqlik, xushomad, ba'zan kinoya yoki istehzo ifodalash uchun xizmat qiladi, ierarxik munosabatlar esa ko'proq boshqa lingvistik vositalar orqali ifodalanadi. Bu jihatlar kichraytirish va erkalash birliklarini o'qitishda til va madaniyat integratsiyasini ta'minlash zarurligini ko'rsatadi. O'qituvchilar kichraytirish va erkalash birliklarining faqat morfologik yoki semantik xususiyatlarini emas, balki ularning madaniy va ijtimoiy konnotatsiyalarini ham chuqur tahlil qilib, o'quvchilarga yetkazishlari lozim.

Diminutiv va affektiv birliklarni o'qitishda zamonaviy lingvodidaktik va psixolingvistik tadqiqotlar o'z o'rniga ega. Jumladan, so'nggi yillarda kichraytirish va erkalash birliklarining til o'rgatish jarayonidagi ijtimoiy-psixologik ahamiyati, ularning kommunikativ kompetensiyani rivojlantirishdagi o'rni, til o'rganishda emotsional komponent sifatida tutgan o'rni alohida o'rganilmoqda. Empirik tadqiqotlar kichraytirish va erkalash birliklarining til o'rganuvchilar tomonidan qanday o'zlashtirilishini, ularning nutqdagi qo'llanilishini, semantik va pragmatik tafovutlarini aniqlashda muhim ahamiyatga ega. Shuningdek, kichraytirish va erkalash birliklarini o'rgatishda zamonaviy texnologiyalar — multimedia, mobil ilovalar va interaktiv platformalardan foydalanish til o'rganish jarayonini yanada samarali qiladi. Bu borada koreys va o'zbek tillarini xorijiy til sifatida o'rganayotgan talabalar uchun maxsus o'quv resurslari, darslik va qo'llanmalar ishlab chiqilishi, kichraytirish va erkalash birliklarining lingvokulturologik aspektlari yoritilishi lozim.

Kichraytirish va erkalash birliklarini o'qitishda mavjud muammolar va ularni hal etish yo'llari bo'yicha ilmiy bahs-munozaralar davom etmoqda. Ba'zi tadqiqotchilar kichraytirish va erkalash birliklarini o'rgatishda asosiy e'tibor ularning morfologik va semantik xususiyatlariga qaratilishi lozimligini ta'kidlasa, boshqalar esa ularning madaniy va ijtimoiy konnotatsiyalarini chuqur tahlil qilish zarurligini ilgari surmoqda. Zamonaviy lingvodidaktik tadqiqotlar kichraytirish va erkalash birliklarini o'rgatishda kommunikativ va interfaol metodlarning ustunligini, multimodal materiallardan foydalanish, nutq etiketini o'rgatish, kontekstual va kontrastiv tahlil usullarini qo'llash samarali natija berishini ko'rsatmoqda. Shu bilan birga, kichraytirish va erkalash birliklarini o'rganishda har bir tilning o'ziga xos madaniy, ijtimoiy va lingvistik xususiyatlarini inobatga olish muhim ahamiyatga ega. Bu, ayniqsa, koreys va o'zbek tillarida kichraytirish va erkalash birliklarini o'qitishda, ularni o'zaro taqqoslash va tarjima qilishda dolzarb vazifalardan biridir.

XULOSA

Kichraytirish va erkalash so'zlari har bir tilning emotsional va madaniy boyligini namoyon etuvchi muhim lingvistik birliklar sirasiga kiradi. Koreys va o'zbek tillarida ushbu birliklarning morfologik, semantik va pragmatik xususiyatlari, ularning nutqdagi funksiyalari va madaniy konnotatsiyalari o'ziga xos bo'lib, ularni o'qitishda bir qator metodik va lingvistik muammolar yuzaga keladi. Maqolada olib borilgan tahlillar shuni ko'rsatadiki, kichraytirish va erkalash birliklarini samarali o'rgatish uchun zamonaviy lingvodidaktik yondashuvlar, interfaol va kommunikativ metodlardan keng foydalanish, madaniy va ijtimoiy konnotatsiyalarga alohida e'tibor qaratish zarur. Shuningdek, kichraytirish va erkalash birliklarini o'zaro taqqoslash asosida, ularning nutq etiketidagi o'rni va madaniy xususiyatlari bilan birgalikda o'rgatish til o'rganuvchilarning kommunikativ kompetensiyasini rivojlantirishda muhim omil bo'lib xizmat qiladi. Kelgusida ushbu sohada empirik tadqiqotlar sonini ko'paytirish, zamonaviy texnologiyalar, multimodal materiallar va interaktiv usullardan keng foydalanish, kichraytirish va erkalash birliklarini o'qitish metodikasini yanada takomillashtirish bo'yicha ilmiy izlanishlarni davom ettirish maqsadga muvofiqdir. Bu esa koreys va o'zbek tillarini o'rganayotgan talabalarga tilning emotsional va madaniy qatlamini chuqur o'zlashtirish imkonini yaratadi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. Rhee S. Forms and Functions of Diminutives // The Journal of Linguistic Science. – 2001. – Vol. 19. – P. 115–146. – URL: [Maqolaning PDF fayli](#).

2. Rhee S. Grammaticalization of Diminutives in Korean // Language and Linguistics. – 2001. – Vol. 28. – P. 133–149. – URL: [Maqolaning bibliografik sahifasi](#).
3. Zokirov M. O'zbek tilidagi kichraytirish-erkalash affikslari xususida // Issues of Turkic Philology. – 2025. – Vol. 1, № 1. – URL: [Maqolaning jurnal sahifasi](#).
4. Yusupova O.S. Folklor asarlar tilida kichraytirish-erkalash shakllarining qo'llanilishi // Journal of Social Sciences. – 2023. – Vol. 4, № 1 (nashr saytida 2024-yil 27-yanvarda e'lon qilingan). – URL: [Maqolaning jurnal sahifasi](#).
5. Paul H. Prinzipien der Sprachgeschichte. – 5. Aufl. – Halle a. S.: Max Niemeyer, 1920. – XIV, 428 S. – URL: [Elektron kutubxona](#).
6. Yaqinboyeva S., Xudoyqulova Sh., Muhudullayev F. Kichraytirish-erkalash shakllarining paradigmatic munosabati // Central Asian Journal of Multidisciplinary Research and Management Studies. – 2024. – DOI: 10.5281/zenodo.10800287. – URL: [Maqolaning jurnal sahifasi](#).